

Секція: Сучасні проблеми фінансової системи та шляхи її вирішення

Піщанська В.І.
*студентка кафедри фінансів
Національного університету
харчових технологій*

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

На сучасному етапі економічного розвитку України досить актуальною є проблема взаємодії бюджетів різних рівнів, які є важливою складовою бюджетного процесу та займають вагомe місце в системі фінансових відносин. Саме від створення оптимального механізму міжбюджетних відносин, удосконалення фінансових відносин, поєднання інтересів всіх рівнів бюджетної системи та досягнення органами влади фінансової незалежності залежить успіх стабілізації економічної ситуації в країні.

Серед вітчизняних науковців, які вивчають міжбюджетні відносини, варто назвати С. Буковинського, В. Гейця, О. Кириленко, В. Кравченка, І. Луніну, В. Опаріна, С. Слухая, Л. Тарангул, В. Федосова, І. Чугунова, С. Юрія та ін.

Однак, маючи певні напрацювання у цій галузі, потребують додаткових досліджень (залежно від економічної та політичної ситуації) питання сутності та особливостей організації і функціонування міжбюджетних відносин.

У Бюджетному кодексі України визначено, що метою регулювання міжбюджетних відносин є забезпечення відповідності повноважень на здійснення видатків, закріплених законодавчими актами за бюджетами, та фінансових ресурсів, які мають забезпечувати виконання цих повноважень. Сутність міжбюджетних відносин виражається у відносинах між державою, Автономною Республікою Крим та територіальними громадами щодо забезпечення відповідних бюджетів фінансовими ресурсами, необхідними для

виконання функцій, передбачених Конституцією України та законами України [1].

Міжбюджетні відносини за своїми рольовими функціями спрямовані на забезпечення монолітності бюджетної системи держави шляхом узгодженості складових бюджетної системи, яка досягається організаційно-правовими та фінансовими відносинами між органами державної влади і органами місцевого самоврядування щодо встановлення та розмежування бюджетних повноважень, фінансових ресурсів, прав, обов'язків та відповідальності в ході бюджетного процесу [4, с. 48].

Система відносин між бюджетами на мікрорівні відображає ефективність використання місцевих ресурсів, розвиток приватного сектора, інвестиційний клімат у регіонах, а на макрорівні впливає на темпи економічного зростання, стабільність надходжень до бюджетів різних рівнів [3, с. 342–344].

Сьогодні взаємозв'язок державного бюджету (макрорівень) з місцевими бюджетами (мікро- та мезорівень) відображається механізмом розподілу трансфертів з державного бюджету місцевим бюджетам шляхом здійснення розрахунку видатків, що враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів, на підставі встановлених Кабінетом Міністрів України державних соціальних стандартів та фінансових нормативів бюджетної забезпеченості за такими напрямками: встановлення державних соціальних гарантій на основі оновленого прожиткового мінімуму для основних соціальних і демографічних груп населення; встановлення розміру прожиткового мінімуму та рівня його забезпечення, мінімальної заробітної плати, посадового окладу працівника першого тарифного розряду Єдиної тарифної сітки на основі зростання показників реального сектора економіки та індексу споживчих цін; послідовне підвищення рівня оплати праці в бюджетній сфері.

В Україні використовуються такі види трансфертів: дотації вирівнювання (у двох різновидах: на вирівнювання дохідної спроможності бюджетів-реципієнтів та додаткових дотацій на додаткові потреби на покриття бюджетного дисбалансу при наданні державою податкових пільг чи інших змін

у зменшенні податкової бази або розширенні видатків); субвенції (для фінансування цільових програм); кошти, що передаються до державного бюджету та місцевих бюджетів з інших місцевих бюджетів (використовуються переважно для сумісного фінансування спільних проектів) [2].

Головною метою бюджетних трансфертів є надання допомоги бюджетам з недостатньою власною фінансовою забезпеченістю внаслідок недостатньої податкоспроможності їх дохідної бази. Вразливість цієї ситуації полягає в тому, що в ефективно функціонуючих адміністративно-територіальних громадах вилучається частина отриманих ними доходів для надання допомоги іншим, слабкішим громадам. Негативність цієї ситуації полягає в тому, що вилучення коштів у високопродуктивних громадах стримує динамізм їх поступального розвитку (що означає не лише втрати таких територій, але і держави в цілому) і не сприяє розвитку слаборозвинутих територій, оскільки надані їм трансферти покривають дефіцит споживання (надання гарантованих державою бюджетних послуг) та певною мірою сприяють консервації їх відсталості в розвитку. Тому прогресивна функція трансфертів полягає не стільки у вирівнюванні бюджетної забезпеченості територій, а насамперед — у вирівнюванні ступеня економічного розвитку усіх регіонів, як заходу усунення причин нерівномірності їх бюджетної забезпеченості. Це потребує зміцнення дохідної бази місцевих бюджетів за рахунок зменшення ступеня централізації бюджетних коштів.

За даними Міністерства фінансів України [5], за 2012 рік із Державного бюджету України до місцевих бюджетів було перераховано трансфертів на загальну суму 125,8 млрд. грн., у тому числі трансфертів із загального фонду — 116,0 млрд. грн., що дало змогу забезпечити виплату у повному обсязі заробітної плати працівникам установ бюджетної сфери, які утримуються з місцевих бюджетів, а також значно збільшити обсяг коштів, спрямованих на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку регіонів.

Субвенції на забезпечення соціального захисту за 2012 рік перераховані в межах зареєстрованих зобов'язань в обсязі 43,1 млрд. грн., що на

6,8 млрд. гривень більше, ніж у 2011 році, з яких 77,4 відсотка – субвенція на допомогу сім'ям з дітьми, за рахунок якої і здійснювалися основні соціальні виплати та допомоги (допомоги при народженні, догляду за дітьми залежно від віку, самотніми матерями, дітям-інвалідам та інші).

У 2012 році забезпечено щомісячне дострокове перерахування дотації вирівнювання. За 2012 рік вона була профінансована в повному обсязі у сумі 51,6 млрд. гривень. Проти 2011 року її обсяг було збільшено на 8,0 млрд. грн., або на 18,4 відсотка.

Крім того, місцеві бюджети у 2012 році отримали у повному обсязі додаткові дотації в загальній сумі 9,0 млрд. грн., з яких дотація на вирівнювання фінансової забезпеченості дорівнювала 4,5 млрд. грн., що у 1,9 разів більше ніж у 2011 році.

Для вирішення питань соціально-економічного розвитку у 2012 році з Державного бюджету України було профінансовано субвенцію на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій у сумі 2,6 млрд. гривень.

Крім того, на виконання Національного плану дій на 2012 рік щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» з метою впровадження нової регіональної політики, яка б усувала диспропорції та сприяла формуванню бази для динамічного розвитку всіх регіонів, у 2012 році вперше було передбачено створення державного фонду регіонального розвитку, кошти якого в обсязі 1,0 млрд. грн. були спрямовані на реалізацію програм і заходів соціально-економічного розвитку регіонів [5].

Можна зробити висновок, що міжбюджетні відносини в економіці України потребують подальшого вдосконалення з метою розширення ресурсної бази органів місцевого самоврядування. Формування ефективного механізму міжбюджетних відносин в Україні можливо при чіткому розподілі повноважень різних органів влади і посиленні відповідальності за здійсненням фінансування видатків, а також при створенні діючих механізмів стимулювання місцевих

органів влади до пошуку нових джерел бюджетних доходів через стимулювання розвитку господарського комплексу регіону. Місцеві органи повинні бути зацікавлені у нарощуванні власної дохідної бази.

Незважаючи на певні позитивні зрушення, потребує вдосконалення система бюджетного регулювання, лишається недостатньою власна дохідна база місцевих бюджетів, необхідно поліпшувати законодавче забезпечення розмежування функцій та завдань центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо здійснення бюджетних видатків.

Література:

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI // Стаття 81. Поняття та мета регулювання міжбюджетних відносин.
2. Бюджетний Кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI // Стаття 97. Трансферти, які надаються з Державного бюджету України місцевим бюджетам.
3. Когут І.А. Міжбюджетні взаємовідносини в умовах розширення самостійності регіонів [Електронний ресурс] / І.А. Когут // Проблемы материальной культуры. Экономические науки. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/knp/121/knp121_47-50.pdf.
4. Науково-практичний коментар до Бюджетного Кодексу України / кол. авт. [заг. редакція, передмова Ф. О. Ярошенко]. — К. : Зовнішня торгівля; УДУФМТ, 2010. — 592 с.
5. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/>.

Науковий керівник: Арич М.І.